
En kort historie om kondomet

FRA ARKIVET

JULIE DIDRIKSEN

julie.didriksen@tidsskriftet.no

Tidsskriftet

I Tidsskriftet nr. 23/1988 finner vi en tekst om kondomets historie i spalten Stort og smått. Anledningen var at nordmenns kondombruk – eller i alle fall kondomimport – var på sitt høyeste på ti år. Bare de siste fire årene hadde importen økt med 40 % (Tidsskr Nor Lægeforen 1988; 108: 1814). De første tilfellene av en ny sykdom, senere identifisert som aids, ble offisielt påvist i 1981. Hivviruset ble oppdaget i 1984, og innen 1988 estimerte WHO at 5–10 millioner mennesker globalt var smittet av hiv. Samme år opprettet man Aids-dagen, som markeres 1. desember.

Et kondom med et vovet trykk, fra 1830. Trolig en suvenir fra et bordell. Foto: Rijksmuseum / I offentlig eie

Kondomet som beskytter.

Kondomet har en lang historie. Som beskytter mot veneriske sykdommer og uønsket graviditet, har den vært omstridt i århundrer. I 1988 kommer nordmenn til å importere nær 10 millioner kondomer. Det er ti år siden de norske kondommarkedet hadde en tilsvarende topp.

I 1564 opplyste herr Fallopius i De Morbo Gallico at bruk av et lite linklede beskyttet mot syfilis (Valdiserri RO. Cum hastis sic clypeatis: The turbulent history of the condom. Bull Ny Acad Med 1988; 64: 237–45). Snaue to hundre år senere startet London-fruene Phillips og Perkins engrossalg av kondomer til «ambassadører, utlendinger, herrer og skipskapteiner».

Geskjeftige fru Phillips spredte til og med sin kondomreklame i verseform:

*«To guard yourself from shame or fear/
Votaires to Venus hasten here/
None in my wares e'er found a flaw/
Self-preservation's nature's law»*

Dette var på 1700-tallet, og den samtidige Jean Astruc hevdet at kondomet ikke ga en sikker beskyttelse mot venerisk smitte: «They ought to arm their penis with oak, guarded with triple plate of brass», mente Astruc.

«Kvaliteten på tidens kondomer var diskutabel, og bruk av kondomer ble knyttet til omgang med prostituerte»

Også legestanden var noe avventende til kondomets profylaktiske fortrinn. Kvaliteten på tidens kondomer var diskutabel, og bruk av kondomer ble knyttet til omgang med prostituerte. Avholdenhet, snarere enn «mekanisk» profylakse, var rådet legene helst ga som beskyttelse mot veneriske sykdommer og uønsket graviditet.

Det moderne gjennombruddet for kondomet kom med Hancock og Goodyear og deres vellykkede vulkanisering av gummi i 1843. Tre år senere forbedret Alexander Parks prosessen og produksjonen av rimeligere og sikrere kondomer skjøt fart.

Verdenskrigene i dette århundre ga støtet til en opphetet diskusjon om utdeling av kondomer blant de amerikanske soldatene i Europa. «Ta ikke europeisk sykdommer hjem til Amerika. Kom hjem rene!», var beskjeden de fikk.

«USA mistet nesten syv millioner tjenestedager under den 2. verdenskrig som følge av venerisk sykdommer»

Ikke alle kom «rene» hjem. USA mistet nesten syv millioner tjenestedager under den 2. verdenskrig som følge av venerisk sykdommer. Likevel hadde 30 % av de amerikanske soldatene i Frankrike klart å avstå fra seksuell

omgang.

Det var nettopp disse krigserfaringene som førte til en bredere sivil markedsføring av kondomer. Og selv om penicillin nå kunne kurere syfilis og gonoré, viste den «seksuelle revolusjon» i 1960–70-årene at de veneriske sykdommene ikke var å retur. AIDS-epidemien i 1980-årene har igjen gitt kondomet øket oppmerksomhet:

«Two hundred years of technological development have resulted in a low cost, easily accessible and reliable product capable of preventing viral transmission, decreasing the incidence of pelvic inflammatory disease, and regressing the cytologic changes associated with carcinoma of the uterine cervix»,

skriver Ronald O. Valdiserri, professor ved University of Pittsburgh School of Medicine.

Storbritannia, Japan og Korea er store eksportører av kondomer. Siden 1. april 1974 har all import av kondomer til Norge blitt registrert gjennom Norsk Medisinaldepot. Importørene RFSU-Norge og LRC-Norge dekker over 90 % av det norske markedet.

Etter at importen av kondomer gikk dramatisk ned i begynnelsen av 1980-årene, har tendensen nå snudd. På fire år har importen av kondomer til Norge øket med 40 %.

Publisert: 30. desember 2025. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.25.0709
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 2. juli 2026.